

САНГА ОЛОХ

№ 25 (11953) © От ыйын 5 күнэ, 2024 сыл, бээтинсэ © 12+

Бу
нүөмэргэ

Үөрөх

Эксээмэннэр түмүктэнэллэрэ
чугаһаата/3

Үлэ киһитэ

Оҕо, төрөппүт махтанар
бырааһа/4

Кэпсиэхпин баҕарабын

Интэринээппит түспар,
сайдар/6

Улууска СӨ Тыя хаһаайыстыбатын миниистирэ Артём Александров үлэлээтэ

Улууска — бу күннэргэ. Кини Болугур, Одьулуун нэһиликтэрин улахан хаһаайыстыбаларыгар, ону тэнгэ “Чурапчы” ТХПК-ба сырытта, оттоһунуга мунньабы тэрийдэ./2

Артём Александров «Мындаҕайы» испэрэтиип үлэтин билсэр. / ЕЛЕНА МАКАРИНСКАЯ ТУЭРИИТЭ.

Тэттик

Кытаанах, Хадаар, Чурапчы нэһиликтэрэ грейдердэринэн хааччылынылар

Ааспыт сыл түмүгүнэн Чурапчы улуунун нэһиликтэрин икки ардыларыгар ытыллыбыт комплекснай спартакиада кыайылаах нэһиликтэригэр суолу көннөрөр грейдердэри бу күннэргэ үөрүүлээх түгэнгэ туттардылар.

Ол курдук, социальной-экономической сайдыыга үчүгэй көрдөрүүлээх, кыайылаах нэһиликтэринэн Кытаанах, Хадаар уонна Чурапчы нэһилигэ ааттаммыттар.

“Урукку сылларга нэһиликтэр икки ардыларыгар ытыллар комплекснай спартакиада кыайылаахтарыгар харчынан бириэмийэлиир буоллахпытна, быйыл дьоммут-сэргэбит оноруулаах, тупсаҕай суолунан айанныылларын туһугар, суол хаһаайыстыбатыгар олус наадалаах тизхиниикэлэри — суолу көннөрөр грейдердэри туттардыбыт. Нэһиликтэр ис суолларын көннөрөллөрүгэр бу туһалаах тизхиниикэ буолар. Инникитин да нэһиликтэрбит сайдыыларыгар кэскиллээх хамсааһынар оротор былааннаахпыт”, — диэн улуус баһылыга Степан Саргыдаев санаатын үлэстэр.

Сылан оскуолата тас дойдуну кытта сибээс олохтоото

Профессор Г.П.Башарин аатынан Сылан орто оскуолата иитэр-үөрэтэр үлэтин хас да бырайыактарынан тэрийэр. Бэс ыйын 26 күнүгэр оскуола дириэктэрэ Николай Дьяконов Кытай Норуодунай Өрөспүүбүлүкэтин, Харбиннааҕы Хэйлунцзянскай кытай мэдиссиинэтин университетин кытта бииргэ үлэлииргэ сөбүлэнг түһэрсэргэ кэлсэттэ. Көрсүһүгэ университет норуоттар икки ардыларынааҕы сибээскэ салаатын дириэктэрэ Лиу Руи уонна бу салаа эскирэтээрин солбуйааччы Лиу Тингтинг кытыннылар. Икки өттүттэн үөрэх тэрилтэлэрин туһунан иһитиннэриини оноруулаах, видео матырыяалы көрдүлэр. Бииргэ үлэлэһиини сүрүн хайыскаларын торумнаатылар. Онон профессор Башарин “Дружба народов — главный источник развития по пути прогресса” этиитинэн (кэс тылынан) сирдэтэн, сайдыы санҕа сабахтарын арылаллар.

“Анаконда” операция салҕанар

Полиция сводкатынан 41 иһитиннэриини кирибит. Дьон микрораймтан харчы ылан баран төлөөбөттөрө, арыгы иһэн баран дьыба-уокка, уопастыбаннай сиргэ айдарыы, 1 баһаар, оскуолаҕа оҕолор оҕотон куус өттүнэн харчытын ылбыттара, о.д.а. буруйу оноруу бэлэтэммит.

ГАИ 300-тэн тахса массыынаны бэрэбиэр-кэлээбиттэн 1 арыгы испит туруктаах, 8 бырааба суох суоппар боротуокулланна, 8 тизхиниикэ ыстараап стоянкаҕа киирдэ. “Анаконда” операция салҕанар. Оҕолор матасыкыллаах сылдьаллара тохтообот, онон төрөппүттэр эппиэтини сүгэллэрин сана-таллар.

Чурапчыга күн-дьыл туруга

От ыйын
5 күнэ
БЭЭТИНСЭ

От ыйын
6 күнэ
СУБУОТА

От ыйын
7 күнэ
БАСКЫЛЫАННЫА

От ыйын
8 күнэ
БЭНИДИЗНИЙК

От ыйын
9 күнэ
ОПТУОРУНЬУК

От ыйын
10 күнэ
СЭРЭДЭ

От ыйын
11 күнэ
ЧЭППИЭР

+17 +11

+20 +10

+23 +11

+25 +11

+26 +13

+27 +13

+28 +12

Өрөспүүбүлүкэ сонуннара

Сайынны ыйдарга ойуурга уот турар куттала улахан

Айсен Николаев ыксаллаах быһымы-майгыны сэрэтингэ уонна баһартан куттал суох буолуутун хааччыйыга хамыһыһа мунуһаһын ытта. Ойуур баһаара үксэ уустук суоллаах-иистээх уонна ыраах сытар сирдэргэ тахсар, ол эрэри тыаллаах буоллаһына, кылгас кэмгэ нэһилиэнньэлээх пууннарга чугаһыан сөп, онон бары сулууспалары түргэнник хомуллан, уот күөдүйэ илигинэ умуруорар туһунан Ил Дархан бэлиттээтэ. Баһаары умулларыга 1100-тэн тахса киһи үлэлиир. Икки зондировщик сөмөлүөт өрөспүүбүлүкэ 16 оройуонугар көттө. Бэс ыйын бүтүүтэ Саха сириг сайаапкатынан «Авиалесоохрана» тэрилтэ сөмөлүөтэ эбии көмөҥө кэлиһэ.

Ил Дархан дойду субъектарын сокуону онорор уорганнарын салайааччыларын кытта көрүстэ

Тэрээһингэ Ил Түмэн бэрэссэдээтэлэ Алексей Еремеев, Башкортостан Курултайын спикерэ Константин Толкачев, Хотугу Осетия - Алания парламенын бэрэссэдээтэлэ Таймураз Тускаев, Ростов уобалаһын олохтоох салайыныыга, административнай-территориальной тутулга, парламеннар икки ардыларынааҕы сибээскэ сис комитетин бэрэссэдээтэлэ Владимир Влазнев кытыннылар. Ил Дархан Саха сирэ дойду эрэггийиннэрин парламеннарын кытары сибээһи бөһөргөтүүтэ улахан болломтону уураһын эттэ. Итинэнэ бу көрсүү сокуону оноруу эйгэтигэр уопут атастаһытыгар, биригэ үлэлээһин салгыы сайдарыгар туһалаах буолуобун бэлиттээтэ.

Норуоттар икки ардыларынааҕы киинэ бэстибээлэ буолла

Дьокуускайга 7-с төгүлүн ытытылар норуоттар икки ардыларынааҕы киинэ бэстибээлин аһыллыта Саха тыйаатырыгар буолла.

«Бэстибээл 2013 сыллаахха хайдах үөскээн тахсыбытын өйдүүбүн. Бу кэмтэн саха киинэтэ «феномен» диэн ааттанна, Арас-сыһыаҕа, аан дойдуга аатырбытынан киэн туттабын! Былырын Арасыһыа аан дойдутааҕы бэстибээллэргэ кыйыт киинэлэриттэн 25%-на Саха сиригэр уһуллубут. Ол курдук, 20-тэн тахса киинэ хампаанньата уонна айар устуудуулата 200-тэн тахса киинэни устубут. Ол эбэтэр биир сыл устата атын эрэггийиннэр бары холбоон устубуттарынааҕар быдан элбэх киинэ онгоһуллубут. «Желанный берег» форуму сыллата ытарга быһаардыбыт. Тизмэтэ сыл айы уларыта сылдьаҕа: киинэ, эпос, тыйаатыр, муусука. Бэрэсидиэн Владимир Путин Дьокуускайга кэлэ сырыттаһына, киинэ павильонун бырайыагын көрдөрбүтүн өйөөбүтэ. 2027 сылга диэри киинэ павильона тутулло диэн эрэнэбин. Оччоҕо өссө үрдүк таһымнаах киинэлэр уһуллуктара», — диэн Айсен Николаев эттэ.

«Азия оҕолоро» оонньуулар бырайыагын инники сайдыытын тула кэпсэттилэр

Айсен Николаев «Азия оҕолоро» VIII оонньууларга кыттыһыны ыла кэлбит хампаандалар салайааччыларынын көрсөн, бу бырайыак инникитин тула кэпсэттилэр. Бастатан туран, Ил Дархан бары кыттааччылары оҕо устуордун сайдытыгар уонна норуоттар икки ардыларыгар доҕордоһууну бөһөргөтүүтэ кылааттарын иһин махтанна. Айсен Сергеевич өрөспүүбүлүкэ бастакы Бэрэсидиэнэ Михаил Николаев көүлүлэһининэн олохтоммут оонньуулар номнуо отучча сыл устата ытытылланнар, араас омук оҕолорун сомоҕолуур күөс буолбуттарын киэн тутта ааттаата. Онуоха ааспыт 7 оонньуу кыттыһылаахтарын ситиһинилэрэ бастыҥ холобур буолаллар. Эдэр спортсменнарга доҕордоһуу түһүлгэтэ, күрэхтэһии күүрэһэ, Саха сириг кутлуурата, үгэстэрэ үйэ-саас тухары биир бастыҥ өйдөбүл быһыытын хаа-лыаҕа диэтэ өрөспүүбүлүкэ баһылыга. Узбекистан, Монголия, Таиланд, Урал, Сибиир хамаандатын салайааччылары оонньуулар олус үрдүк таһымнаахтык тэриллэн, ытытыла туралларын иһин махтаныйар уонна бу «Азия оҕолоро» Саха сирин дымчачахчы брендэ, киэн туттуута буоларын астына бэлиттээтилэр.

СӨ Ил Дарханын уонна Бырабыыталыстыбатын пресс-сулууспата.

«Чурапчы» ТХПК-ба. // АЛТАР ТҮҮЭРИИТЭ

Улууска СӨ Тыа хаһаайыстыбатын минииистирэ Артём Александров үлэлээтэ

Улууска — бу күннэргэ. Кини Болугур, Одьулуун нэһиликтэрин улахан хаһаайыстыбаларыгар, ону тэнэ «Чурапчы» ТХПК-ба сырытта, оттоохунга мунуһаҕы тэрийдэ.

Елена МАКАРИНСКАЯ

Эбист иннигэр кини «Мындааайы» ТХПК уонна Одьулуунга Иван Парфенов салайааччылаах баһынай хаһаайыстыбага сырытта.

«Мындааайы» ТХПК саҥа хотон тутуутун, оттон «Комплекс» баһынай хаһаайыстыба хотон реконструкциятын туруорсаллар.

Эбист кэнниттэн Артём Александров нэһиликтэр баһылыктарын, тыа хаһаайыстыбатын исписэлиистэрин уонна хаһаайыстыбалар салайааччыларын кытта оттоохун боппуруоһугар мунуһаҕы тэрийдэ.

Мунуһах кыттыһылаахтара ардахтаты, мобильнай биригээдэ, оту тизийи-таһы ороскуотун толуйуу, сылгыны иитии, эдэр ыччаты дэриэбинэҕэ олохсутуу, о.д.а. туһунан ыйыттылар.

Миниистир хас биридий ыйытыга чопчу хоруйдары биэрдэ.

Улуустан 40-ча мобильнай биригээдэттэн сайаапка киһиэн турар. Тизийи-таһы ороскуотун улуус дьаһалтата эрдэттэн толуйарын эттэ.

Салгыы минииистир «Чурапчы» ТХПК арыы уонна хал-баһы сыаһын көрдө, үлэни үчүгэйнэн сыаналаата.

Миниистир эбийиэктэри саҕардыыга бырайыагы онго-роллоругар этиитин киллэрдэ.

Артём Александров:

«Чурапчыга биир күнү анаан үлэлэтим. «Мындааайы» ТХПК уонна «Комплекс» баһынай хаһаайыстыбага сырыттым. «Мындааайы» ТХПК улуус биир сүрүн хаһаайыстыбатынан буолар, саҥа хотон тутуутун туруорсаллар, онуоха улуус баһылыга Степан Саргыдаевтын бу хотону быйыл тутан, үлэҕэ киллэрэргэ диэн илии тутустубут.

«Комплекс» баһынай хаһаайыстыба ыһыы үлэтин түмүктэбит. 2500 гектарга сүөһү аһылыгын ыһан, кыһыны этэнгэ туоруурга бэлэмнээх олоор.

Оттоохунга ананымт мунуһах нэһилиэнньэ кураантан долгуйарын эттэ. Онно хodu-на-

лары кэрийэн көрдөххө, томтор сирдэр курааннаабыттар, ол эрэри былырын күһүн ардахтаах буолан, сиигин тутан турарын, сарсыарда өттүгэр сииктээх буоларын бэлэтибин, аһыга тэнийэ илик. Ону таһынан ардахтаты онгоһуллар, өбүгэлэрбит этэллэринэн, биир күннээх ардах кэнниттэн үс күнүһүн от ситэр. Онон миэстэттэн оттуурга кыах баар.

Мобильнай биригээдэлэринэн 6500 туюнна от оттоно-ро булааннанар. Манна тизийи-таһы ороскуотун толуйуу сыл бүтүөр диэри онгоһуллоуҕа. Улуус баһылыга бу ороскуоттары улуус буддьүтүттэн тутатына толуйарын эппитин бэлэ-этибин.

Иван Парфеновтын. // АЛТАР ТҮҮЭРИИТЭ

«Одоолор сайыннарарылаах математика, физика уруктарыгар дьарыктаналлар. Ону таһынан, уруктар кэннилэрттэн головоломкаларары хомуйаллар, саахымат, дуобат курдук өйү сайыннарар, эти-хааны эрчийэр хамсаныылаах оонньууларары оонньууллар», - диир Чурапчы гимназиятын математикара учуутала, лаабыр басытаатала Таисия Сивцева үллэстэр.

Ожо, төрөппүт махтанар бырааһа

Үлэ киһитэ. Өр сылларга педиатр бырааһынан үлэли сылдьар Нюргуяна Гоголева тус үлэтин сырдатта, сүбэ-ама биэрдэ.

Людмила ГОРХОВА

Бүгүнкү хаһыаппыт «Үлэ киһитэ» рубрикатагар, өрөспүүбүлүкэҕэ Ожо саас сылынан, Арасыйыа, Саха Өрөспүүбүлүкэтин доруобуйа харыстабылын туйгуна, Чурапчы улуусун киин балыыһатын педиатр бырааһа Нюргуяна Эмилиевна Гоголева ыалдьытыыр. Кинини кытта кэспэтибин сэргээн аабык.

● ● ● Нюргуяна Эмилиевна, бастатан туран, ааҕаччыларбытыгар бэйэни тускунан сырдатта түс эрэ.

● ● ● Мин - Мындаҕаайыттан төрүттээхпин. Биология, химия предметтэрин диригник үөрэтэн Дириг орто оскуолатын бүтэрбитим. Салгыы Дьокуускайдаағы медицинскэй университеткэ туттарсан кириэр, үөрэхпин 1996 сыллаахха бүтэрбитим. 1997 сыллаахтан Чурапчытаағы киин балыыһага педиатр бырааһынан анал кэлиэхпиттэн, күн бүгүнгэ дьиэри үлэли-хамсыы олорубун. Кэргэним Руслан Федорович Иванов - төрүт Чурапчы. Икки оҕолохпун, үс сиэннээхпит.

● ● ● Ожо бырааһа олус эппизитинэстэх, үгүс билиини эрийэр сыралаах идэ. Эн тоҕо бу идэни талбыккыны?

● ● ● Мин, дьингэр, оҕо бырааһа буолар былааным суох этэ. Акушер-гинеколог идэни үөрэнэн бүтэрбитим. Үлэ мистэтэ хоту баарынан, онно үлэлэтэ мыта сатаабытара. Кыра оҕолоох буолан, ыраах барбакка, Чурапчыга үлэлиэхпин баарарым. Оччолорго манна педиатр быраас тийбэт этэ. Инньэ гынан, дойдубар кэлээри, оҕо бырааһынан үлэлииргэ сөбүлэспитим. Билигин санаатахпына, атын профилаах эрээри күүстээх санааны ылынан кэлибт эбиппин диин сөбөбүн. Педиатр бырааһынан үлэлиирбин олох кэмсимэппин, идэбин сөбүлүүбүн. Иккистээн талларалара буоллар, педиатр идэтин талыам этэ.

● ● ● Ожо бырааһынан үлэлиир туох ыарахаттардааһый? Педиатр быраастар хаһыабыты?

● ● ● Биһиги идэбит, кырдык, сүрдээх эппизитинэстэх үлэ. Үксүн оҕолору кытта эрэ буолбакка, төрөппүттэри, ийэни, аҕаны, эбэни, ээни кытта үлэлибит. Ардыгар дьиз кэргэн бырааһа курдук санаабын. Тоҕо диэтэххэ, мин урут көрбүт оҕолорум улаатан, ыал буолан, аны билигин кинилэр оҕолорун көрө сылдьабын. Онно төрөппүттэрэ тугунан ыалдыбыттары, доруобуйалара хайдаһын билэр буолан, оҕолоро ыарыны хайдах ылыныан сөбүн сабаҕалаан көрөн билэбин. Хас биридии оҕо доруобуйата олох тус-тулуунан, ол иһин көрүү-истии эмиз атын буолар.

Учаастак педиатрдарга бэһиэ-

бит, маны таһынан невропатолог уонна оройуоннаағы педиатр бааллар. Мин наар биир тэрилтэҕэ үлэлээн кэллим. Кэлин санаан көрдөхпүнэ, билигин кэлиэргэлэрим, уонтан тахса сүл үлэлээбит уопуттаах испэсэлиистэр бары саамай чугас доҕотторум буолбуттар эбит.

● ● ● Педиатр быраастан ханнык хаачыстыба ирдэнэрий?

● ● ● Биһиги сүрүннээн дьону кытта үлэлибит. Дьону өйдүүр, кинилэр балаһыанньаларыгар кириэр буолуохха наада. Оччолуна эрэ өйдүүгүн. Психолог курдук буолуохтааххын. Олус аймалбаннаах ийэлэр баар буолаллар. Ол иһин, бастатан туран, ийэни уоскутуохтааххын - оҕото ону билэ, эмиз оннук турукка кириэрин сөп.

Оҕо түргэнник үтөрүүтэ төрөппүттэн эмиз улахан тутулуктаах - биһиги сүбэбитин хайдах тутуһан эмтиириттэн.

● ● ● Оҕолор кэниик үгүстүк ыалдьар буолулар. Тумууну таһынан, аллергиялаах оҕо сылтан сыл элбээн иһэр. Бу төрүөт туохха сытар дии саныгыны?

● ● ● Урут ыал-ыал алааһынан олооро, алтыһар дьон уонча эрэ буолара. Онон тастан сыстыганнаах ыарыыга хаптарыы аҕыйах этэ. Оттон билигин хайдаһый? Барыта бары-кэли, дьизэ бүгүн олох суох. Оскуолалар тыһыынчалыы оҕолоохтор. Оҕо күн ахсын алтыһар дьонно олус элбэх. Өрөспүүбүлүкэ таһыгар күрэхтэһэ бараллар-кэллэр. Куоракка барыны-кэлини этэ да барбалпын. Саҥа төрөбүт дьахтар оҕотун кыбынан онно-манна сылдьара элбэх. Ыарыы үгүс алтыһыттан тарҕаран. 90-с сылларга куоракка инфекция тарҕанадына, биһиэхэ ый буолан баран кэлэрэ. Карантин биллэрилиинэбинэ, сыстыганнаах ыарыы биллэ намтыыр. Холобур, "Ковид" үгүнээбит кэмгэр барыбытын дьизэ ордонд кэбиспиттэрэ. Онно биир да оҕо ыалдыбат этэ. Оҕо ОРВИ-нан, ОРЗ-нан да сугуллуута бэлиэ-тэмнэтэ.

Оттон аллергия кыр-дык элбээн иһэр. Бу аһыар аспыт-

тан тутулуктаах. Чипсы, суухара курдук аныгы астар туох да туһата суохтар. Бэйэбит төрүт аспытынан, этинэн, балыгынан аһахтаахпыт. Билигин сорох оҕолор эти сизбэттэр, ол иһин олус элбэх анемиялаах оҕо баар. Холобур, доруобуйабытыгар туһалаах железо кыһыл эккэ эрэ баар.

Билигин оҕолорун доруобуйаларыгар кыһаллар, төрүт аһылыгынан эрэ аһатар төрөппүттэр бириддиэлээн да буоллар бааллар. Бу - олус үчүгэй холобур. Онон оҕолорбутун сөпкө аһыарга үөрэтэн, аһылык културатын үрдэтэйтэхпит.

● ● ● Ожо ыалдыбатын туһугар, иммунитетте бөбөгөтүүгэ төрөппүттэр ханнык-туох профилактиканы мытымахтаахтары?

● ● ● Төрөппүттэр бу туһунан үгүстүк ыйытааччылар. Бу - олох сыһа боппурос. Оҕо иммунитетта намыһах буолбат - уһуйаантан саҕалаан кэлэктиипкэ сылдьан, алтыһан, вируска хабыллан, ыалдьан, иммунитет үөскүүр.

Оҕоҕос флоратыттан киһи доруобуйата олус тутулуктаах. Онно элбэх туһалаах бактериялаах. Оҕо төрөөтөбүн бастакы күнүттэн туһалаах бактериялары ийэтин уоһаһыттан ингэринэр. Бу уоһаха олус наадалаах эттиктэр, ыарыы утары антителилар бааллар. Салгыы ийэтин үтүттэн туһалаах бактериялары ингэринэр. Онно дьахтар оҕотун хайаатар да эмтэриэхтээх. Эмийи эмпит оҕо чэгиэн доруобуйалаах буолар. Онтон оҕону салгынгга сырытынан, этин-хаанын эрчийин тургутун чэбдигирдэххэ сөп.

● ● ● Кэлигини кэмгэ социальнай ситимнэргэ оҕолор быһыы ылан баран ыалдыбыттары туһунан сурах-садык элбэх. Эн бэйэ оҕолорго быһыы бэрдэрэбин дуо?

● ● ● Мин оҕолорбор, сиэннэрбэр быһыыны хайаан да туру-

ортарабын. Быһыыны бизири-бизиргэ үлэбит биир сүрүн сүннэ буолар. Холобур, 90-с сылларга дифтерия өрө тура сылдьыбыта. Бу ыарыы дьон прививкаттан аккаастанан, өрө турбута. Ол түмүгэр дифтерияга хаптаран, дьон өлүүтэ тахсабыта. Корь эмиз прививкаттан аккаастаныттан тахсар. Былдьар корь ыарыыны прививканан эрэ кыайбытара. Бу ыарыынан 10 киһи ыалдьар түгэнигэр, интентэн 3 киһи сыыстарар - энцефалиттан, менингиттан, пневмониялан сөп, онтон сылтаан өлүү да тахсар.

Ханнык баҕарар вакцинация саастарымы бэлиэтэниэн сөп. Ол эрээри 10000 киһиттэн биир киһиэхэ тиксэр.

● ● ● ОРВИ уонна грипп туох уратылаахтарый? Ону хайдах быһаарыахха сөбү?

● ● ● Бу иккиэн вируснай ыарыылар. Орви - күн-дьыл уларыытыттан тутулуктаах, чэпчэкитик аһар ыарыы. Оттон гриппкэ хаптарбыт киһи ыараханнык аһарар. Урут мин саҥа үлэлирим саҕана, грипп эпидемията турар этэ. Онон ыал ылынан оронго-таллэххэ сыталлара, сениэлэрин эһэн кэбиһэрэ. Киһи өлүүлээх да буолара. Кэниик сылларга бу ыарыыны эмиз вакцинация көмөтүнэн намтатабыт. Быһыы ылбыт дьон чэпчэкитик аһараллар. Сорох төрөппүттэр: "Грипп утары прививка ылан баран тутта ыалдыбытты, оҕон ылбаппыт", - диин аккаастанар түгэниэрэ элбэх. Бу - сыһа. Биһиги прививка нөҕүө грипп мөлөх вируһун эккэ-хаанга киллэрэбит. Оччолуна ыарыы утары иммунитет үөскүүр. Үгүс киһи ыалдыбакка аһарынар. Ол иһин грипп кэлиэн иннинэ бэлэмнэнэр ордук.

● ● ● Оҕолорго битэмийн иһэрдэр туһалаах дуо?

● ● ● Биһиги олохтор усулуобуйабыт олус ыарахан. Кыһымт уһун, күммүт көрөрө кылгас. Онон сылы эргичи оҕолорбутугар Д битэмийин иһэрдэхпитин сөп. Маны сэргэ йод

иһэрдэр оруннаах. Уубутугар йод ирдэбилгэ эппизиттээбэт кыра бырыһыана баар, инньэ гынан организммыгар йод тийбэт.

● ● ● Сааскы, сайынгы кэмгэ оҕолор күнтэн харыстанар креми туттуохтаахтар дуо?

● ● ● Күнтэн харыстанар креми ханна эрэ собуруу эбэтэр өрүс кытыытыгар күнү быһа сытар буоллаха, сотуохха сөп. Күн уотугар эти сизпэт туһугар.

● ● ● Оҕолор "Кока-кола" курдук гаастаах утағы иһэллэрин туох дии саныгыны?

● ● ● Гаастаах утах үксэ саахардаах, саастаабыгар глюкоза баар. Бу глюкоза киһи этигэр-хааныгар кириэн кальцийы суурайан таһаарар. Киһи уңуохтара мөлөөбүтүнэн бараллар уонна да атын куһаҕан дьайыта элбэх. Онон ити утағы утарыбын.

● ● ● Сыралаах үлэбиттэн сыннылантар, иллэг кэмгэр тутунан дьарыктыабын?

● ● ● Кэниик, оҕолорум улаппыттары кэнииттэн нэһиликпитигэр тэриллэр араас дьарыктарга сылдьабын. Ордук йога, үңкүү көрүнгэрин сэргийбин.

● ● ● Үлэлээбит кэмнэриг устата өйдөөн хаалбыт түгэниг?

● ● ● Биһиги үлэбитигэр үчүгэй, өйдөнөн хаалар түгэниэн улаханньык ыалдыбыт оҕобут эмтэнэн, үтүөрэн, бэттэх кэлиитэ буолар. Онтон ордук туох да наадата суох. Оҕолор сырдык эйгэлээхтэр, кинилэри кытта үлэлиир интэриһинэй. Оҕону эмиир - махталлаах үлэ.

● ● ● Нюргуяна Эмилиевна, олус туһалаах кэспэтин, сүбэ-амаҥ иһин махтанабын. Эппизитинэстэх үлэҕэр өссө үрдүк ситиһинилэр, тус олохтор дьолу-соргуну, үгүс үөрүүнү, этэҥизэ буолууну баҕарабын.

ДИАГНОСТИКА ДЬОРОЙ ТУС АҔЫБЫТТАН ЫЛЫЛЫНА.

Один из вершителей истории родного района

Человек труда. Илья Павлович после 18 лет руководства, оставил своим землякам район совершенно на другом уровне

Егор БОРИСОВ

Продолжение.

За годы деятельности И. П. Листикова в районе появились самые крупные по тем временам организации: Райсельхозтехника, Райпотребсоюз, Быткомбинат, Промкомбинат, Агропромстрой, ПМК мелиорации, Агропромэнерго, Агропромхимия, Дорожно-строительное управление и множество других жизнеобеспечивающих предприятий. Особое место нужно отвести коммунальной службе, которая начала строить централизованные котельные, обеспечивающие теплом все общественные здания. В последующем с созданием Коммунаэнерго были также решены проблемы обеспечения теплом многоквартирных домов.

ной работе этих составляющих были достигнуты огромные достижения района в спорте. Без поддержки со стороны первых руководителей района инициатива организаторов спорта А. К. Софронова, тренера по вольной борьбе Д. П. Коркина, тренера по стрельбе из лука П. М. Стасова и других, сейчас мы бы не пели бы песни во славу достижений спорта Чурапчи.

Если сравнить развитие нашего района в 1968 году и в 1985 году, то мы обязательно бы увидели огромное различие в пользу первой даты. Скрамный по натуре Илья Павлович почувствовал бы удовлетворение от проделанной работы. Как первый секретарь РК КПСС он очень много внимания уделял кадровой работе. Когда в молодые годы пришёл работать в родной район, я увидел сла-

паду СССР.

Моя активная трудовая деятельность как раз совпала с этим переходным периодом. В 1985 году Илья Павлович по состоянию здоровья переехал в Якутск, на работу в ОК КПСС, после него первым секретарем РК КПСС был избран наш земляк Г. М. Сысолятин, с которым я работал в качестве второго секретаря РК КПСС и председателя исполкома районного совета народных депутатов, а в 1990 году я был приглашен на работу в республиканские органы власти.

Я прошёл становление в качестве руководителя в реалиях советской власти – это были годы, когда я перенимал и воспитывал в себе лучшие качества руководителя – честность, трезвость, скромность, справедливость, принципиальность, ответственность перед людьми. В память о моих бывших наставниках, руководителях того времени И. П. Листикове, Г. М. Сысолятине и других, сегодня со всей ответственностью заявляю, что в трудные времена споров того переходного периода и в последующем ни в каких интригах не участвовал, в адрес моих коллег не прозвучало ни одного плохого слова, хотя порой ситуация располагала к этому. Самое главное – ни с кем из них связь не терял. Разве что моей «виной» может быть моё активное участие последние 30 лет в строительстве новой Якутии в новых условиях политической и экономической жизни страны. Но это уже другая тема и другая история.

Можно сказать, что сегодня имена многих коммунистов, которые сделали очень много и даже больше во благо развития родного края, воспитания подрастающего поколения, но имена, преданные забвению в то время ошибочно, должны быть на устах у земляков. Илья Павлович также страдал от такой ситуации, но достойно выдерживал всё. Кроме того, терпел, к сожалению, долгие годы и физическую боль. Будучи молодым руководителем, в 1984 году я поехал в командировку в город Москва, как всегда для встреч с руководством своего федерального ведомства по вопросу бюджетных заявок. Хотя со стороны республиканского руководства, такие поездки не поощрялись, я иногда злоупотреблял этим в интересах своего предприятия. Тогда я узнал, что наш первый секретарь лечился в ЦИТО имени Приорова. С маленькими якутскими гостиницами в виде свежей жеребятины попал к нему в палату, где он проходил реабилитацию после операции. Во время встречи я вёл себя тихо, в основном молчал, но всё-таки Илья Павлович разговорил меня, ведь натура у него была такая общи-

тельная, располагающая. Конечно, его интересовала прежде всего ситуация в районе, а также расспросил о делах моего предприятия. В конце разговора я спросил, что с ним произошло, в ответ я услышал, что его преследует коварная болезнь Педжета. К этому времени я уже знал о существовании такой болезни костей, которая приводит к размягчению и увеличению размеров костных структур, ведь я сам прошёл несколько операций в 16 лет из-за схожего диагноза, тогда мой молодой организм победил недуг, а для него болезнь навсегда осталась хронической с ноющими симптомами, которые он безропотно терпел до конца жизни.

После моего переезда в г. Якутск мы с Ильей Павловичем имели возможность встречаться в кулуарах обкома КПСС, в последующем на различных мероприятиях. Встречи всегда были эмоциональными, с пожеланиями с его стороны добра, успехов, он всегда расспрашивал про мою семью тоже, потому что моя супруга Пасковья Петровна свою трудовую карьеру, после окончания в 1980 году института, начала с поддержки И. П. Листикова. В начале её определили инструктором Чурапчинского райкома комсомола, в последующем, заметив её активную и инициативную деятельность, назначили в райком КПСС заместителем отдела пропаганды, заведующей партийным кабинетом. Пасковья Петровна определённо считает себя воспитанником и кадром Ильи Павловича, она очень уважительно относится к семье Листиковых. Как женщина восхищается преданностью супруги своего руководителя Александры Васильевны своему любимому мужу. Мы общались с ней в Чурапче – с учительницей, хранительницей домашнего очага, простой и скромной русской женщиной, которая никак не старалась выделяться и кичиться тем, что она – супруга первого руководителя района, чем заслужила всеобщее уважение и любовь наших земляков. Было много случаев и фактов, когда первые руководители, даже в то время оставляли после себя негативное впечатление из-за стремления к обогащению, из-за злоупотребления своими должностными полномочиями. О семье Листиковых мы никогда никаких нареканий, комментариев не слышали, да и мы сами не замечали ничего подобного. Наоборот, бывая в гостях в их доме, удивлялись изысканной скромности их жилья. В последние годы, когда мы приходили с Пасковьей Петровной в гости, Александра Васильевна искренне радовалась нам, потому что мы чувствовали острую необходимость общения близких по

духу людей. Разговоры происходили на разные темы: новости и события родных мест, республиканские мероприятия, события и новости, что происходит в мире, а также мы делились и домашними радостями. Тогда я уже работал в Правительстве Якутии. Илья Павлович много вопросов задавал по расстановке кадров в республике. Помню один разговор, в ходе которого я задал, может, не очень корректный вопрос в лоб: «Почему во время Вашего управления районом на республиканских органах власти было мало или даже совсем не было кадров из Чурапчинского района?». Он сразу не ответил, как-то грустно посмотрел и заговорил голосом с хрипом, что вопрос сложный, с ходу сразу и не поймёшь. Очень тонко попытался объяснить ситуацию с кадровой политикой того времени, не посвящая в определённые интриги, которые время от времени возникали в коридорах власти. Подчеркнул факт наличия достойных кадров из нашего района, которые могли достойно выдерживать конкуренцию в эшелонах власти. Привёл пример одной временной работы первыми руководителями в 5-6 районах республики наших земляков, что было, правда, удивительно. После этого разговора я понял, что для него озвученная тема действительно болезненная, а для меня – ответственная и сложная. В ходе разговора Илья Павлович прочувствовал мою заинтересованность, отнёсся к этому с очень мудрой точки зрения, не стал посвящать раньше времени в особенности кадровой политики. Может быть, именно это уберегло меня от приткных и необдуманных выводов при формировании собственной кадровой работы на посту руководителя республики, за что глубоко благодарен своему наставнику и руководителю.

За последние 30 лет, работая в руководстве республики я познакомился волею судьбы со многими руководителями республики, которые работали вместе с Ильей Павловичем в качестве коллег, руководителей министерств и ведомств, Правительства.

Обращаясь к своим землякам, хотел бы привлечь внимание сегодняшнего поколения руководителей на изучение истоков своего края, на осознание того, что эту историю вершат сами люди. Во все времена были лидеры, ведущие народ к ратному труду, творчеству и общественному развитию. Никогда не забывайте о них, независимо от ветра перемен, только тогда ваш труд будет эффективным и достойно оценённым.

Несмотря на природно-климатические сложности, связанные с засухой, сельское хозяйство в районе за годы работы Листикова достигло самых лучших качественных показателей по количеству поголовья скота, по надоям молока и по привесу скота. Были построены типовые механизированные фермы во всех отделениях совхозов, в которых всё соответствовало ветеринарным и зоотехническим требованиям.

Несмотря на природно-климатические сложности, связанные с засухой, сельское хозяйство в районе за годы работы Листикова достигло самых лучших качественных показателей по количеству поголовья скота, по надоям молока и по привесу скота. Были построены типовые механизированные фермы во всех отделениях совхозов, в которых всё соответствовало ветеринарным и зоотехническим требованиям.

К сожалению, приходится сегодня констатировать всё это в прошедшем времени, так как многое из них в 90-е годы было просто-напросто потеряно. В крупных селах были построены хоть и в деревянном варианте типовые просторные школы, участковые больницы, детские сады и фельдшерско-акушерские пункты, некоторые из них достойно функционируют до сих пор.

Сегодня некоторые эксперты спорта рассказывают о выдающихся спортивных достижениях Чурапчинского улуса без упоминания И. П. Листикова, в чём они глубоко ошибаются. Молодое поколение должно уяснить, что при наличии преданных спорту энтузиастов во все времена не обходится без постоянной поддержки руководства района, при эффектив-

женную ответственную команду руководителей предприятий, учреждений, совхозов, наследов под руководством И. П. Листикова. Он был весьма требовательным к каждому своему подчинённому насчёт выполнения поставленных задач, и с другой стороны по-отечески бережно заботился о них. Такие выводы я могу уверенно сделать сегодня, пройдя немаленький жизненный путь, потому что я был одним из его подчинённых, почувствовавших на себе его заботу и наставничество на протяжении 6 лет в подчинении.

Последние годы работы И. П. Листикова совпали с годами заката великой страны СССР. Друг за другом ушли в мир иной генеральные секретари ЦК КПСС: в 1982 году – Л. И. Брежнев, в 1984 году – А. В. Андропов, в 1985 году – К. У. Черненко. С избранием генерального секретаря ЦК КПСС в марте месяце 1985 года М. С. Горбачева, началась перестройка – попытка проведения глобальных реформ в экономике и в общественной жизни страны. К сожалению, так называемые демократические преобразования без чётко поставленных целей и задач, однозначных прямых ориентиров, беспринципность, бескреветность руководства страны привели к рас-

Интэринээппит тупсар, сайдар

Кэпсиэхпин баҕарабын. 2001-2002 сылтан интэринээт аһыллан, оҕо эбиллэн, үлэ миэстэтэ тахсан сэргэхсийи буолбута.

Любовь ТРОФИМОВА

Ханна баҕарар, хайа баҕарар улууска, дэриэбинэҕэ оскуола диэн – олох эргийэр киннэ, үүнэр-сайдар сирэ. Бииһи Улахан Күөлбүтүгэр эмиз оскуола үлэтинэн, ситиһитинэн олорубут.

Нэһилиэнньэбит, оҕобут ахсаана аһыйах буолан 2001-2002 сылтан интэринээт аһыллан, оҕо эбиллэн, үлэ миэстэтэ тахсан сэргэхсийи буолбута. Чурапчы, Таатта улуустарын нэһилиэк-тэриттэн оҕолор кэлэн, интэринээккэ олорон үөрэммиттэрэ. Кыаммат, элбэх оҕолоох дьиз кэргэн оҕолоругар иккис дьинэн буолбута. Ол кэмгэ көмөлөспүт Егор Борисовка, иккис ыңырылаах судаарыстыбаннай мунньах документа буолан сүбэ-ама, көмө-тирэх буолбутугар, улуус баһылыгар Алексей Шадринга, нэһилиэк баһылыга Егор Ноговицынга, үөрэх салалтатын начаалынньыгар Егор Сидоровка махталбыт улахан. Ити кэмгэ баһылыгынан Аким Макаров, дириэктэринэн Вера Макарова үлэли сылдьан туруорсан, оскуола-сад 9 кылаастаах буоларын ситиспиттэрэ.

Ити кэмгэ үлэлээн ааспыт дириэктэрдэр бэрт сатабыллаахтык эдэр кэлэктиби салайан олоруттара. Ол курдук, И.Р. Михайлов салайа олоһор кэмгэр улууска телемарафон ыытыллан, интэринээккэ улуус тэрилтэлэрэ, урбааньыттар кырата суох комуну онгортон матырыйаалынай база тупсарыгар олук уурбуттара. В. М. Влади-

миров салайа олоһор, «Кэскил» цирковой устуудуйаны үлэлэтэн, өрөспүүбүлүкэҕэ тийиэ биллибиттэрэ. Интэринээт аһыллыаһыттан харыс да халбарыйбакка үлэли сылдьар нитээччибит Анна Платонова туох баар дууһатын ууран туран, оҕолор тустара диэн үлэли-хамсы сылдьар.

Урут интэринээт аһыллыбыта бастакы сылларын ахтан-санаан аастаахха, олус да кыһаллан, санаабытын ууран, оҕолор тустарыгар үлэлиир биһипит дэһэбит. Сүрдээх түмүкүлээх, биһир санаалаах кэлэктиип этибит. Иитээччилэр И. А. Трофимова, У.С. Трофимова, повардар М.Н. Трофимова, Л.П. Трофимова, кладовщик В.И. Трофимова, иһит сууяаччы А.С. Рожина, завхоз Ф.М. Трофимов буолан олус илээхтик үлэлээн ааспылыт.

Интэринээккэ олоһор оҕолор төрөөбүт күннэрин ылыны үгэс курдук буолара, бу дьыһтаттан тэйиэ сылдьар оҕо бу олус күндү.

кэтэһиһилээх күнүнэн буолара, сэмэй бэлэх тутара, биһиргэ олоһор оҕолоро эҕэрдэ нүөмөр аныылара. Сага дьылга мааска онгостуута биһир эмиз туһунан үөрүүлээх түгэн этэ, кимизэх туох баарынан тэрийи, онгоруу буолара.

Хас саас айы интэринээт оҕолорун, үлэһиттэрин күүстэринэн кэһиһэр туруоран, нэһилиэнньэҕэ көрдөрөр этибит. Бу тэрээһиннэр барыта итиллээччилэрбиттэр үгэс үгүө өйдөбүллэри хааллардахтара, оҕо саас үөрүүлээх күннэрин бэлэхтэтэхтэрэ.

Билигин да кэлэктиип бу үгэстэрин тутан бэрт таһаарылаахтык үлэли олоһор. Кэлгини кэмгэ биһир дьыһтаттан иккилин-үстүү оҕо кэлэн олоһор үөрэнэрэ үгүө үгэскэ кубулуйда, төрөппүттэр махталларын ылла.

Билигин үлэли олоһор кэлэктиип (салайааччы Федор Иванов) бэрт илээхтик, урукку үгэстэри тутуһан, оҕо иһитиһигэр, үөрэтиһигэр, олоһор усулуобуйатыгар сүрүн сорука-

ры туруоран, былааннаахтык үлэли олоһор.

Талааннаах оҕолору айуурга Афанасий Макаров, Мотрена, Иннокентий Макаровтар ааттарынан истиһиэндиһэлэр бааллар, учууталларга Ньургустаан Макаров аатынан истиһиэндиһэ сылын айы туттарыллар. Быһылгыттан ыла интэринээт бастыг үөрэнээччилэргэ, Ирина Алексеевнаны кэриэстээн, дьиз кэргэнэ истиһиэндиһэ анаата. Ону бастааһын Хаарчаана Гермагенова тутта.

Интэринээт оҕолору туохха барытыгар көхтөөхтүк кытталлар. Ол курдук, улуус иһигэр ытыллыбыт олимпиадаларга Дьулуустаан Слепцов омук тылыгар бастакы миэстэни (сал. Иванова В. Ф.), обществознаниёҕа иккис миэстэни (сал. Божедонова Н. И.) ылары ситистэ.

«Айардар» тэрийэн ыһытты «Ааҕарга субэлибин» диэн буктрейлердэр өрөспүүбүлүкэҕэ кэрэхтэригэр аахпыт кинигэтин рекламалаан, мультимедия онгортон, Хаарчаана Гермагенова бастакы истиһиэннээх дипломуна, 7000 солк. харчынан бириэмийэлэнэн (сал. Пермякова Н. Н.).

Оскуолабыт иһинэн хаһыс да сылын тэриллэн үлэлиир «Кэрэ зйгэ» мода тыйаатырын кыргыттары Виола, Хаарчаана Гермагенова, Делизия Дормидонтова (сал. Э.Б. Макарова, Н.Н. Пермякова) айан-тигэн, уруһуйдаан «Олонхоҕо дьахтар уобарастара» кэлиэксийэлэрэ «Таланты Земли Олонхо» диэн өрөспүүбүлүкэҕэ кэрэххэ кыттан бастакы истиһиэннээх лауреат буолары ситистилэр. Ону тэнгэ бу кэлиэксийэнэн

«Сияние Севера» өрөспүүбүлүкэҕэ кэрэххэ кыттан бастакы истиһиэннээх дипломант буолдулар, бу кэрэхтэр түмүктэринэн Москва, Сочи, Татарстанга, Кытайга араас кэрэхтэргэ ыңырыы туттулар. Улууспутугар ытыллыбыт «Инникигэ харды» НПК-га Данил Дормидонтов бастакы истиһиэннээх диплому ылла (сал. С. Д. Трофимова). Ити курдук оҕолорбут ситиһиһэлэр кэлэ тураллар.

Быйыл уонтан тахса сыл халытаалынай өрөмүөнү көрбөтөх интэринээппитигэр харчы көрүлэн, оскуола үлэһиттэрин күүһүнэн үгэс үлэ ытыллына. Аһылаатын, муоста халытаһын уларытыы, общивкатын, линолеумун саңардыы, уот борубатын уларытыы, кырааскалааһын, түнүктэри, ититэр систиэмэтин уларытыы ытыллына. Ону таһынан толору хааччыллыыны киллэри элбэх үлэни эрдэ. Маныаха дириэктэр тус салайытынан, завхоз Ф.М.Трофимов ыйытынан-кэриэтинэн оскуолабыт үлэһиттэрэ бэрт көхтөөхтүк үлэлэтиллэр.

Түгэнинэн туһанан, улууспут баһылыгар Степан Саргыдаевка, үөрэх управлениетын салайааччытыгар Юрий Посельскайга, нэһилиэкпит баһылыгар Егор Макаровка бииһи интэринээппит тупсарыгар сүүрэн көтөн, үп-харчы булан өрөмүөн үлэтин ыттарбыттарыгар оҕолор, төрөппүттэр, үлэһиттэр ааттарыттан барҕа махталбытын тиздэбит, бары үчүгэйи баҕарабыт!

Выборы — 2024

СВЕДЕНИЯ И ИНФОРМАЦИЯ

об общих предоставляемых объемах (размерах) платной печатной площади для проведения предвыборной агитации в в газете «Сана олох» и в сетевом издании санаолох.рф.

Районная газета/улуус	Формат	Общий объем платной печатной площади, в %	Общий объем платной печатной площади, в кв.см. (месяц)	ТАРИФЫ за 1 кв. см., в руб.	Кв.см. 1 полосы	Стоимость 1 полосы
Сана олох/Чурапчинский	A3	40%	11571	22,56	904	20 000,00

Размещение информационных материалов в сетевых изданиях		
Наименование услуги	Кол-во	Стоимость, в т.ч. НДС, руб.
Сетевое издание САНАОЛОХ.РФ		

Размещение информационного материала на сайте сетевых изданий улусных редакций газет	1 публикация до 2000 зн.	3 000
Размещение информационного материала на сайте сетевых изданий улусных редакций газет от 2000 зн	1 публикация от 2000 зн.	6 000
Закрепление промо-материала в колонке новостей (в рубрике «Интересно»)	День	990
Дублирование опубликованного на сайте материала в Telegram-канал улусной редакции газеты (заголовок + ссылка на сайт)	1 публикация с фотографией	1 500
Баннер «Верхний» Горизонтальный большой баннер в самом верху главной страницы Размер 1200x150 px	Срок 7 дней	12 000
Баннер БОКОВОЙ Вертикальный баннер на верхней правой части сайта Размер 443x607 px	Срок 7 дней	10 110
Баннер СЛАЙДЕР Горизонтальный баннер в слайдере под главными новостями Размер 1280*279 px	Срок 7 дней	7 200
Баннер КОНТЕНТ Горизонтальный широкий баннер внутри каждого материала после второго абзаца Размер 1066x600 px	Срок 7 дней	6 600
Баннер НОВОСТНОЙ Горизонтальный баннер при открытии материала под каждой новостью Размер 1066x600 px	Срок 7 дней	5 850
Публикации в социальных сетях		
Telegram-канал районной редакции		2 550
Закрепление в Telegram-канале на 1 день		990
WhatsApp группа районной редакции	Знаков до 500, 5 фото	1 500
WhatsApp Рассылка по группам, не менее 10 групп за одну рассылку		9 900
Аккаунт VK районный		1 800
Аккаунт OK районный		1 800
РАЗРАБОТКА ДИЗАЙНА:		
Макета баннера для сайта		5 000
Фотографии для соцсетей		5 000
Фотографии для СТОРИС		15 000
Макета листовки А6, А5		2 000
Макета плаката А4, А3, А2		2 000
Макета брошюры на скобе		8 000
Макета баннера в газету		2 000

Людмила ГОРОХОВА
Главный редактор газеты «Сана олох».

Күн-дьыл турага

Сынныалангга

От ыйа – сайын үгэнэ

От ыйа – тохсунну ыйы ба-
тыһар.

Бэс ыйын 21 күнүттэн от ыйын
12 күнүгэр диэри – Тунах куйааһа
дэнэр.

От ыйын 13 күнүттэн от ыйын
20 күнүгэр диэри – Саары куйаа-
һа.

От ыйын 21 күнүттэн от ыйа
бүтүөр диэри – халтабас куйааһа.

Саха оттуур кэмин үс тангара-
нан бэлиттиир: от ыйын 12 күнэ —
Бөтүрүөп, окко киирэр кэм. Эбэтэр
хойутаабыт дьон «абааһылар мун-
ньахтарын» кэнниттэн — от ыйын
15 күнүттэн киирэллэр. Атыр-
дьах ыйын 2 күнэ — Ылдьыын, хо-
туур ортого, балаһан ыйын 14 күнэ
— Сэмэнэл, от үлэтин бүтүтэ.

Бу ыйга от ыйын 17 күнүттэн 27
күнүгэр диэри кураан күннэр ту-
раллар. Онно үлүмүнэн оттуурга
саамай табыгастаах кэмнэр буо-
луохтара. Онтон от ыйын 28, 29, 30
күннэригэр ардахтаах күннэр ту-
руохтара.

2021, 2022, 2023 сылларга күм-
мүт актыбыынаһа саамай үрдээ-
бит сылларга буолаллар, онон бу
сыллары аһарарбыт буоллар, ку-
рааммыт арыый да мөлтөөн, өг
дьыллар сыыйа эргийэн барыах-
таахтар.

От ыйын билгэтэ

От ыйын 3 күнэ - бу күн ар-
даатабына, ый былаһын тухары
ардыа.

От ыйын 7 күнэ - сир симэ-
тэрэ сибэккилэр ситэр кэмнэрэ,
эмтээх оту хомуйар кэм.

От ыйын 12 күнэ - БӨТҮРҮӨП
КҮНЭ. От сизмэтэ ситэр, Окко ки-
рии, өнгүрүк куйаас, Бөтүрүөп ар-
даба түстэбинэ бурдук, отон, тэл-
лэй дэлэй күһүнэ буолар.

От ыйын 13 күнэ - КУНАЙ
ХОТУУРДААХ КҮНЭ, бу күн от ох-
суллубат күнэ - абааһы мунньах-
тыр күнэ.

От ыйын 14 күнэ - оҕуруот
сыыс отун ыраастааһын кэмэ,
бу күн ыраастааххына, өлгөм
үүнүһү ылыахха сөп.

От ыйын 21 күнэ - күс оҕото
ситэр, дьэдьэн буһар.

От ыйын 21 күнэ - БОРОКУО-
ПАЙАП КҮНЭ. Күс оҕото ситэр,
күбэ үчүгэй дьылга Борокуопай-
апка диэри этэр.

САМААН САЙЫН - ыам ыйын
22 күнүттэн от ыйын 21 күнүгэр
диэри.

ИЛГЭ САЙЫН - от ыйын 21
күнүттэн от ыйын 20 күнүгэр диэ-
ри саары куйааһа.

ИЙЭ САЙЫН - от ыйын 22
күнүттэн атырдьах ыйын 17 күнү-
гэр диэри.

Быйылгы сайыммыт 3 сэл
устата турбут куйаас кураан сай-
ыннары түмүктүүр сайын буолар.
От ыйа үгүс улуустарга былы-
рыннгыга тийибэт сылаас буо-
лууһу. Ол онугар ордук киин
улуустарга үһүс декада ардахтаах
буолууһу. Ордук II декадага үгүс
киин улуустарга балай да куйаа-
рыһы. Ардах улуустарынан ара-
астаан түһүүһү. Бу ыйга II-III де-
кадага быстах-быстах күүстээх
этингнээх ардахтаах. Быйылгы
сайын тобурах түһэрэ хайа да
сыллардааһар хойуу уонна кут-
таллаах, сорох сирдэргэ кураанах
этингнээх буолан баһаар турар
кут тала улахан. Быйылгы сайын
түүнэ +15С+20С сылаас буолан от-
мас, сир аһа, оҕуруот аһа үүнэри-
гэр олус үчүгэй буолуоһа.

ИЛИН ЭНГЭЭР УЛУУСТАР:

От ыйа илин энгээр үгүс улуус-
тарга, былырыннгыга тэнгнээ-
тэххэ, түүнүн сөччө сылгыһа суох,
сөрүүн буолууһу. Ол онугар II-III
декадаларга түүнүн сылгыһан, от
үүнэригэр үчүгэй буолууһу уонна
ардахтаах буолар. Бу ый I Декада-
та уруксу сылларга тэнгнээтэххэ,
түүнүн сөрүүн, күнүһүн балай да
сылгыһыһы. Күнүс +21С+25С кы-
раадыс сылаас, түүнүн +10С+13С II
Декада күнүс +24С+26С кыраадыс
сылаас, түүнүн +16С+18С кыраа-
дыс сылаас.

III Декада күнүс да, түүн да бил-
лэрдик сылгыһар. Күнүс +24С+26С
кыраадыс сылаас, түүн +15С+16С
кыраадыс сылаас буолууһу.

ТУСКУЛ.

Дьыа үлэтигэр хоһуун, сыстабас	«Хоболоох суол» роман ааптара				
Тимир ... тимир буолар, уол оҕо эриллэн эр бэрдэ буолар					
		Тымныы билли- итэ	Тиригэ тахсар	Эбэн, дэмнээн этии	
... майгыт - көтөр кынатый	Быйыл төрөөн борон эмиз уулаах ынах				
	Хас да улууска баар нэһилиэк		Сизгэ майгыга сөп түбэ- спэт	... да- топпот	Уһун- нук
Арах- саары тымныы үүһүн туттарар кэллээ	...бадах кэспэл	Күндү тими- ринэн бүрүө			Собо иһэ
	Биллибэ- тинэн чакатук	...- батаах			«Туй- маада» уолатта- рын биир бастың ырыа- лара «... миэхэ»
Ходуһаны ыраастыыр уот		Ыһык			Ленскийгэ баар өрүс
	«...тээн кэспэ- энэ» бизрии				
Өрө көтөбүллүү, көх үрдээһинэ					
Туруйа бииһэ, ку- тан эмиз дириллэр	Элбэх буолан үүрэн була- һын эбэтэр балык- тааһын		...чини көрбөт	...пой бэргэһэ	
			Күөм ... (көңүлү тууһуу-хаайыһы)		
Вла- димир Санги омуга	... бэрдэ	... мэник			
		...сапа- ма түһүү			

«Сканворд: тэрийээччи ИП Данилова М.А. «ТААЙ сахалыы сканворд 3» ылылынна.
Хаһыат 19 нүөмэригэр тахсыбыт сканворд эплиттэрэ. Туруору: хараба, буолак, баа, гудуруон, лор,
ас, дьэ, горуох, ап, буор, куолу, Алабар, кыстыбат, Харама. Сылгылары:
Кыстаанык, Бааска, айах, алы, Уот, Кэт, гулуобус, сутуруо, буур, Хорула, очур, баба, аанньа, хам, ЭПЛ,
быыра.

Объявление

ФГБОУ ВО «Чурапчинский государственный институт
физической культуры и спорта» объявляет

О КОНКУРСЕНА ЗАМЕЩЕНИЕ ВАКАНТНЫХ
ДОЛЖНОСТЕЙ ПРОФЕССОРСКО-
ПРЕПОДАВАТЕЛЬСКОГО СОСТАВА В
2024/2025 УЧЕБНОМ ГОДУ

1. Конкурс на замещение вакантных
должностей профессорско-преподавательского состава:

№	Вакансия	Ставка
Факультет высшего образования		
1	Профессор кафедры спортивной подготовки и национальных видов спорта	1
2	Профессор кафедры теории и методики физической культуры	0,25
3	Доцент кафедры спортивной подготовки и национальных видов спорта	0,75
4	Доцент кафедры теории и методики физической культуры	1,25
5	Доцент кафедры социально-гуманитарных дисциплин	1
6	Доцент кафедры естественных дисциплин	0,75
7	Доцент кафедры педагогики и психологии	0,75
8	Старший преподаватель кафедры педагогики и психологии	1
9	Ассистент кафедры спортивной подготовки и национальных видов спорта	1,25
10	Ассистент кафедры теории и методики физической культуры	0,5
11	Ассистент кафедры социально-гуманитарных дисциплин	1

2. Процедура выборов должностей декана и заведующих
кафедрами с 25 июня 2024 г. по 25 августа 2024 г.

№	Вакансия	Ставка
1	Декан факультета высшего образования	1
2	Декан факультета среднего профессионального образования	1
3	Заведующий кафедрой теории и методики физической культуры	1
4	Заведующий кафедрой спортивной подготовки и национальных видов спорта	1
5	Заведующий кафедрой социально-гуманитарных дисциплин	1
6	Заведующий кафедрой педагогики и психологии	1
7	Заведующий кафедрой естественных дисциплин	1

Окончательная дата приема заявления от претендента для
участия в конкурсе 26 августа 2024 г.

Дата проведения конкурса 29.08.2024 г.

В соответствии с ТК РФ от 30.12.2001г. № 197-ФЗ,
Федеральным законом от 29.12.2012г. № 273-ФЗ «Об образовании
в Российской Федерации» (с изменениями), приказом
Министерства здравоохранения и социального развития РФ от
11.01.11 № 1н «Об утверждении Единого квалификационного
справочника должностей руководителей, специалистов и
служащих, раздел «Квалификационные характеристики
должностей руководителей и специалистов высшего
профессионального и дополнительного профессионального
образования» (с изменениями) квалификационные требования
по должностям научно-педагогических работников следующие:

Декан: высшее профессиональное образование, стаж
научной или научно-педагогической работы не менее 5 лет,
наличие ученой степени или ученого звания.

Заведующий кафедрой: высшее профессиональное
образование, наличие ученой степени и ученого звания, стаж
научно-педагогической работы или работы в организации
по направлению профессиональной деятельности,
соответствующей деятельности кафедры, не менее 5 лет.

Профессор: высшее профессиональное образование, учения
степень доктора наук и стаж научно-педагогической работы не
менее 5 лет или ученое звание профессора.

Доцент: Высшее профессиональное образование, учения
степень кандидата (доктора) наук и стаж научно-педагогической
работы не менее 3 лет или ученое звание доцента (старшего
научного сотрудника).

Старший преподаватель: Высшее профессиональное
образование и стаж научно-педагогической работы не менее 3
лет, при наличии ученой степени кандидата наук стаж научно-
педагогической работы не менее 1 года.

Преподаватель (Ассистент): высшее профессиональное
образование и стаж работы в образовательном учреждении не
менее 1 года, при наличии послесреднего профессионального
образования (аспирантура, ординатура, адъюнктура) или ученой
степени кандидата наук — без предъявления требований к стажу
работы.

Документы для рассмотрения принимаются в отделе
по кадровой работе ФГБОУ ВО «ЧГИФКиС» по адресу:
Республика Саха (Якутия), с.Чурапча, ул. Спортивная, 2 с
понедельника по пятницу, с 09.00ч. до 17.00ч. Справки по тел:
8 (41151) 43-203; 43-200. В электронном виде spko@chgifts.ru

Прокуратура извещает

Условное осуждение заменено на реальное наказание в отношении местной жительницы

Прокуратурой Чурапчинского района принято участие в рассмотрении представления уголовного-исполнительной инспекции об отмене условного осуждения в отношении местной жительницы.

Установлено, что женщина в 2023 году была осуждена за совершение кражи, с причинением значительного ущерба. При рассмотрении уголовного дела она признала вину в совершенном преступлении и раскаялась, в связи с чем судом ей назначено наказание в виде 2 лет лишения свободы условно, с возложением дополнительных обязанностей, в перечень которых в том числе входило не менять постоянного места жительства.

Однако, гражданка не сделала для себя должных выводов, в течение года с момента осуждения неоднократно привлекалась к административной ответ-

ственности за нахождение в общественных местах в состоянии алкогольного опьянения, несколько раз меняла место жительства без предварительного уведомления уголовно-исполнительной инспекции, меры профилактического характера не воздействовали на его поведение.

В этой связи, прокурором дано заключение об отмене условного осуждения и направления ее на реальное отбывание наказания в колонии-поселения. Суд рассмотрев материалы представления, удовлетворил его в полном объеме в соответствии с позицией прокурора.

Решение суда в законную силу не вступило и может быть обжаловано сторонами.

Чурапчинская прокуратура.

Болжой!

Сотору сир аһын хомуйуу сажаланыа

Самаан сайыммат үгэннээн, сир аһа ситэн, сотору кэминэн үгүс киһи айылҕалыын алтыһар үтүө кэмнэрэ сажаланыахтара. Онуоха сир аһын хомуйууга, ойуурга сылдьан, ирдэннэлэр бырабыланы булгуччу тутуһуохтаахпыт.

Саха сирин айылҕа харыстабылыгар министиэристибэтин от ыйын 3 күнүнээһи 28№-дээх дыһалыгар олохсун, быйыл сир аһын хомуйуу болдьодо олохтоно.

Билиги улууспутугар дыдьдэни от ыйын ортотуттан хомуйар көнүллэнэр. Сугуну, хаптаҕаһы от ыйын иккис аһаарыгар сажалыахха сөп. Моонньобон атырдьах ыйын 12 күнүттэн көнүллэнэр. Отону атырдьах ыйын 25 күнүттэн хомуйуохха сөп. Тэллэйи хомуйуу хааччаҕа суох. Ол эрэри, тэллэйи төрдүттэн

быһабынан быһан, эбэтэр сэрэнэн эрийэн, сир кырыһын алдьаппакка хомуйуулар ирдэнэр.

Ытыктабыллаах улууспут олохтоохторо уонна ылдьыттары!

Ил Дархан Айсен Николаев бэс ыйын 26 күнүнээһи 354№-дээх ыйаарынан Өрөспүүбүлүкэбэ «Ойуур баһаарын ураты эрэсимэ», бэс ыйын 11 күнүгэр 345 №-дээх «Ойуур баһаарыттан кутталлаах быһыы-майгы эрэсимэ», улуус баһылыгын С.А. Саргыдаев бэс ыйын 15 күнүнээһи 2336 № дыһалынан «Ойуур баһаарын ураты эрэсимэ» олохтоммутунан, ойуурга сылдьыы быраабылатын тутуһаргытыгар, ойуурга баһаар турбатын туһугар аһаҕас уоту туттуу көнүлүмэмтэтин санатабыт!

Чурапчытаабы лесничество.

КУТУРБАМЫН

Хадаар нэһилиэгиттэн төрүттээх Сыланг нэһилиэгин ытык киһитэ, кырдыаҕас эдьийдэбит

Дьяконова (ЛУКИНА) Мария Николаевна ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан, оболоругар, сизинэригэр, хос сизинэригэр, бары аймахтарыгар дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Хадаартан, Мырылаттан, Чурапчыттан, Дьоккуускайтан, Хатастан Элэгэнэтэ, Ньукүлэй Давыдовтар оболоро, сизинэрэ.

Сыланг нэһилиэгин ытык-мааны кырдыаҕаһа, "Сыланг нэһилиэгин социальнай-экономическай сайдыытыгар кылаатын иһин" бэлэз хаһаайына, үлэ тыыл бэтэрээнэ

Дьяконова Мария Николаевна 94 сааһыгар уһун ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан, чугас дьонугар, аймахтарыгар дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Сыланг нэһилиэгин дыһалтата, бэтэрээннэрин Сэбиэтэ.

Күндү уола, Анал байыаннай дыһыы кыттылааҕа

КРАСИЛЬНИКОВ Василий ытык иэһин толоро сылдьан олохтон туораабытынан, өр сылларга "Тулукчаан" уһуйаанга биригэ үлэлээбит ытыктабыллаах Прасковья Александровна Красильникова дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Чурапчы улуусун үөрэххэ управлениета, идэлээх сойууһун кэмнэтигэ, "Тулукчаан" уһуйаан кэлэктиибэ.

Күндү тапталлаах сизим, бырааппыт, убайыт **КРАСИЛЬНИКОВ Василий Николаевич** Анал байыаннай дыһыыга Ийэ дойдутун көмүскүү сылдьан соһумардык олохтон туораабытынан, кийипитигэр Прасковья Александровна, эдьийигэр Вероникага уонна кини дызэ кэргэнигэр, оболоругар дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Эбэтэ Зинаида Ивановна Красильникова, эдьийдэрэ, убайдарэ, бырааттара, балыстара уонна кинилэр дызэ кэргэттэрэ.

Тапталлаах уоллара

ЗАХАРОВ Айсен Прокопьевич ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан, ийэтигэр, биригэ үлэтигэр кэллээгэбитигэр Саргылана Леонидовна Захарова, аҕатыгар Прокопий Прокопьевичка биригэ төрөөбүттэригэр, чугас дьонугар, табаарыстарыгар дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Чурапчытаабы киин балыыһа кэлэктиибэ, администрация кэлэктиибэ, профсойууһа.

Тапталлаах оболоро

Айсен ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан, аҕатыгар, кэллээгэбитигэр Прокопий Прокопьевичка, ийэтигэр Саргылана Леонидовна, убайыгар, гимназия выпускнигар Леонидка, үөрэнээччибитигэр Сайынаҕа дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Чурапчы гимназиятын кэлэктиибэ.

Тапталлаах уоллара

Айсен олохтон туораабытынан, ытыктыыр кэллээгэбитигэр, С.К Макаров аатынан Чурапчы гимназиятын информатика учууталыгар Прокопий Прокопьевич Захаровка, кэргэнигэр Саргылана Леонидовна дириг кутурбаммытын биллэрэбит.

Улуус оскуолаларын информатика учууталлара, тизхиниктэрэ уонна улуустаабы үөрэх салалтатын информационнай технология отделын кэлэктиибэ.

Өр сылларга ОДКХ-ба начаалынньыгын үлэлээбит, бары ытыктыыр киһибит, подводник

ГУЛЯЕВ Анатолий Васильевич ылдьан олохтон туораабытынан, бары аймахтарыгар, чугас дьонугар дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Муоратаабы байыаннай флотка сулууспалаабыт Чурапчы улуусун түмсүүтэ.

ИДЬО ИҺИТИННЭРЭР

Хаһаайына суох саалар суох онгоһуллуохтара

2024 сэл, от ыйын туругунан, Чурапчытаабы Ис дьыала отделыгар 2017-2023 сылларга Чурапчы оройуонун гражданскай нэһилиэнньэттэн араас түгэннэргэ тутуллубут, бас билээччилэрэ биллибэт 27 устуука саа Саха Өрөспүүбүлүкэтин ИДЬМ сааны-саадаҕы харайар ыскалаатыгар хараллан сытар. Манньык ылыллыбыт саалары бас билээччилэрин биригэтэр докумуоннарын, ол быһыгар нотариус нөҕүө нэһилиэстибэ онгортон, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Росгвардия управлениетын (Уус-Алдан, Таатта, Чурапчы оройуоннарыгар) лицензия уонна көнүл биэрэр отделение сааны-саадаҕы илдэ сылдьарга уонна харайарга көнүл биэрэр докумуоннарын ылан, туттарыллыбыт саалары бэйэлэригэр ылыахтарын сөп. Ылбат түгэннэригэр бас билээччтэ быһаарыллыбатах саалар, суут уураабынан бас билээччтэ суобунан билиниллэн, суох онгорууга ытыллар.

Билингги туругунан ИДЬМ анал ыскалаатыгар манньык саалар хараллан сыталлар:

№	Саа маарката	калибра	сери- ята	саа нүөмэрэ
1	СКС		ЛГ	1779
2	Сайга	7,62x39		921015926
3	Сайга	7,62		921015398
4	Сайга	7,62		931029246
5	ТОЗ-34	12	УАА	9868
6	МЦ-21-12	12	Е	9523
7	МР-155	12		1515524960
8	СКС	7,62x39	ВЛ	941
9	МР-80	45г		1233103214
10	ИЖ-27	12	В	5402
11	МЦ-21-12	12		9410932
12	ИЖ-58	20	У	2480
13	Иностранец	16		1264
14	ИЖ-27ЕМ	12		955873
15	ТОЗ-34ЕР	12		4620
16	МР-155	12		1515524960
17	ИЖ-58А	12	А	5484
18	МЦ-21-12	12		7076
19	ТОЗ-34 ЕР	12	УЕН	7581
20	ТОЗ	20		133991-54
21	ИЖ-27	12		8650880
22	МЦ-21-12	12	И	12446
23	ИЖ-27Е	12		11606
24	ТОЗ-34ЕР	12	АФ	7981
25	ТОЗ-54	12	УТ	29463
26	МЦ-21-12	12		894934
27	ИЖ-54	12	КА	9617

Ыйыллыбыт саалар бас билээччилэрэ биллибэт түгэннэргэ суох онгоһуллалларын туһунан иһитиннэрэбит.

Мунаарар боппууостаргытын Чурапчытаабы Ис дьыала отделын саа-саадах харайытын эппиэттээх сирэйиттэн, эбэтэр Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр Росгвардия управлениетын (Уус-Алдан, Таатта, Чурапчы оройуоннарыгар) лицензия уонна көнүл биэрэр отделениега тиийэн ыйыталаһан билсиэххитин сөп.

Саргылана Монастырева
Чурапчытаабы Ис дьыала отделын
исписэлиһэ.

"САНА ОЛОХ"
кыаһылыг
эргэжэртэ

ГОРХОВА
Людмила
Владимировна

Түрүөтүчүлөр: СО Бырабылталыстыба,
Саха Өрөспүүбүлүкэтин "Санаа Олох"
Сударыстыбанын автономнай тэрилтэ.
Талааһааччы: СО "Санаа Олох" ИАУ
Талааһааччы аалырыһа: 677000,
Дьомуоскай к. Орджоникидзе уул. 31, 124 каб.
төл.А/аас: (411-2) 34-39-17 e-mail: sanaaoloh@mail.ru, Российский Федерация Россияныгар
СО сивититыгар 2020 с. бэс ыйын 3 күнүгэр
регистрацияныг түмүгүгэр—
П/И №1/14-00559.

Эргэжэһи
аалырыһа: 678670,
Чурапчы с.а.,
П.П.Яковлева, 26 а.
Толугуонугарбит:
эргэжэртэ—41-332,
отделлар—41-265.
E-mail: sanaaoloh@mail.ru,
сайт: sanaaoloh.ru,
telegram: @sanaaoloh

Аһтар сурутар эһитэр санаа рашааһа позавитыгар аһтар сөп түбүгэр бэсэлбэк.
Сурууа ыйыһар чеченнар кырааһыктыһарлар лэбэһеки аһтар тус бэйэ сүгэр.

Хайһат бэһэһэ бэһилэр графика: 16 х 00 м. Бэһэһэ бэһиллэ: 16 х 00м.
"Санаа Олох" Сударыстыбанын автономнай тэрилтэтин "Санаа олох" хайһат
эргэжэһиһиттэр 04.06.2024 с. оффиска бэһэттэннэ.

Индекс: ПИ964. Тиража 1080. Кэсэһэ 2 б.л. Хайһат сыһыта 24 сөкк. Хайһат
тэһэһэһэ биир: бэһэттэннэ таһар.

@SANAOLOH